

Visitas i Åna fengsel og Stavanger fengsel 24.-25. mai 2022

Visitas i fengslene var planlagt for våren 2020, men ble utsatt pga pandemien. Biskopen er takknemlig for måten visitasdagene ble gjennomført i år. Prosten i Jæren, Lars Sigurd Tjelle, og rådgiver i diakoni ved bispedømmekontoret, Asbjørn Finnbakk, deltok begge dagene.

Tirsdag 24. mai i Åna fengsel

Åna fengsel kaller seg for «Mulighetenes fengsel» og har en visjon om «Straff som endrer». Fengselets verdier er: Åpenhet - Trygghet – Nytenking.

Åna fengsel ligger i Hå kommune og er et av Norges største fengsler. Det har 164 plasser for mannlige innsatte, herav 24 plasser for åpen soning i avdeling Rødgata. I løpet av ett år kan det være fra 600-700 nyinnsettelse. De siste årene har Åna hatt ca. 45% varetektsfanger. Rundt 55% av de innsatte på Åna er domfelt for vinningsforbrytelser og/eller narkotikamisbruk. Gjennomsnittsalderen på innsatte er ca. 30 år.

Fengselsleder Leif Magne Viste ga sammen med Morten Røer en god innføring i Kriminalomsorgens arbeid ved Åna. Vi ble tatt imot i den tidligere direktørboligen, vakkert renoveret av Statsbygg. Anlegget på Åna er fra 1915, og omfatter mange bygninger og en stor gård. I løpet av dagen fikk vi omvisning på området. Gården gir mange muligheter for meningsfullt arbeid for innsatte.

Kriminalomsorgen leier bygningene av Statsbygg, en modell fengselsleder er takknemlig for. Da bygningene hørte til fengselet ble vedlikehold som regel en salderingspost. Nå betaler de årlig leie og Statsbygg kan kjøpe tjenester av fengselet dersom det er kvalifisert mannskap tilgjengelig.

Fengselsleder fortalte at han er urolig for fengselets framtid og over at pålagte innsparinger går ut over de innsatte. Han beskriver et press på å ivareta kjerneoppgaver og sikring, mens motivasjonen hos ansatte i kriminalomsorgen også handler om å rehabilitere og skape «gode løslatelser» etter endt soning.

Samarbeidet med Bryne videregående skole er viktig. Innsatte får ved inntak i fengselet anledning til å si hva de selv ønsker å lære. Gjennom skolen blir det mulig å ta forskjellige fagbrev. Biskopen fikk blant annet besøke tømrer-avdelingen. Lunsj fra fengselets eget kjøkken smakte nydelig. Under lunsjen fikk biskopen også mulighet for å samtale med innsatte.

Det pågår et arbeid, delvis utført av innsatte selv, for å montere et sikringsgjerde. Dette vil gi større mulighet for innsatte som soner i høy-sikkerhet å kunne delta i arbeid og opplæring.

En del av bygningsmassen brukes nå til en avdeling med lavere sikkerhetsnivå, kalt «Rødgata». Her får innsatte større ansvar og kan gå på jobb utenfor Åna. Programmet er tillits-basert og det brukes opptil to år på å planlegge den gode løslatelsen.

Prestetjenesten

Arbeidsoppgaver:

- Ansvar for å utføre prestatjenesten i samsvar med tjenesteordning for prester i Den norske kirke.
- Gudstjenesteturnus og fordeling av oppgaver i samarbeid med fengselspresten i Stavanger fengsel.
- Sjelesorg og samtaler med innsatte.
- Samarbeide med stab og ledelse ved Åna fengsel.

- Kontakt med organisasjoner og andre utenfor fengselet.
- Delta på den årlige fagsamlingen for fengselsprester.
- Selvstendig relevant faglig og åndelig utvikling i henhold til ordinasjonsløftet.

Det er 1,4 årsverk som prest på Åna, og ivaretas av Jon Aarsland 100% og Ingjerd Ropeid Andreassen 40%. Begge prestene deltok under visitasen på Åna. Samtalen mellom prest og biskop som hører til under visitasen fikk Jon Aarsland mens biskopen var på Åna. Det har preget oppstarten hans i denne jobben at det var pandemi-restriksjoner i to år. Jon Aarsland hadde levert en forhåndsmelding som gir en god beskrivelse av arbeidet.

Samtaler med innsatte er en sentral del av tjenesten. Samtalene lot seg også langt på veg gjennomføre under pandemien da presten praktiserte «walk and talk» i det store anlegget som fengselet er. Gudstjenester blir delt opp i to mindre samlinger, der den seineste også inviterer til nattverd og kirkekaffe. Avdelingene skifter på å få gudstjeneste seint eller tidlig. Prestetjenesten inviterer også innsatte til kulturarrangement på kveldstid, med et variert innhold. Biskopen fikk delta på en kulturkveld der band og artister var fra «huset». Det var flott å oppleve både musikerne og et engasjert publikum.

Flerkulturelt miljø

Det er innsatte fra ulike land, religioner og kirkesamfunn i Åna fengsel. Frelsesarmeen bidrar med en månedlig gudstjenestesamling. Når prestene holder preken eller leder kulturkvelder, må de også bruke engelsk. Det er prestekontoret som låner ut Koranen og bønneteppe dersom innsatte ønsker å bruke det.

Pilegrimsvandringer

I «Rødgata» traff biskopen både to innsatte og en engasjert leder og fengselsinspektør som har erfaring fra Bastøy fengsel. Sammen med fengselspresten der har hun erfart at det å «gå pilegrim» er et gode, også for innsatte. Dette er under utprøving på Åna. Presten har gjort noen dagsetapper langs kystpilegrimsleden. Ønsket er å kunne utvide tilbudet med en vandring som inkluderer overnatting.

Onsdag 25. mai i Stavanger fengsel

Stavanger fengsel er et høysikkerhetsfengsel for menn, med 68 plasser i lukket avdeling og 16 plasser i overgangsboligen på Auklend.

Fungerende fengselsleder Cathrine Bjåland Moseng og assisterende leder Kenneth Bjerkan tok imot biskopen og følget i den tidligere inspektørboligen. Boligen er utvidet med et seminarrom og her fikk vi en grei og faglig oppdatert innføring i kriminalomsorgens arbeid. Prosten i Jæren, Lars Sigurd Tjelle, rådgiver for diakoni Asbjørn Finnbakk og kommunikasjonsrådgiver Tove Marie Sortland deltok sammen med biskopen og fengselsprest Ingjerd Ropeid Andreassen.

Stavanger fengsel har en visjon om å være utadrettet, fremtidsrettet og kunnskapsbasert. Det er viktig for fengselet å forankre både beslutninger og tiltak i den kunnskapen, erfaringen og forskningen som foreligger til enhver tid.

Verdiene som ligger til grunn i alt arbeid er: Respekt, empati, individuell behandling, forutsigbarhet og ansvarliggjøring. Målet er at alle innsatte skal bli produktive medlemmer av samfunnet.

Starter tilbakeføringsarbeidet tidlig

I tråd med verdiene skal alle innsatte ha en progresjonsrettet soning mot løslatelse. Det er viktig å starte tilbakeføringsarbeidet så tidlig som mulig gjennom gode kartlegginger, definere behov og muligheter hos den innsatte, lage konkrete og detaljerte planer for soningen og fremtiden og samarbeide med eksterne aktører om tiltak i forhold til behov.

Spesielle fokusområder i Stavanger fengsel er blant annet innsatte med psykisk sykdom, suicidalitets-forebyggende tiltak, isolasjon, barn som pårørende og unge innsatte. Ansatte er fengselets viktigste ressurs.

Fengselet har også musikkterapeut i samarbeid med Randaberg vgs og Rogaland musikkråd, samt forskningsprosjektet Tannhelse Rogaland. Stavanger er det eneste fengselet i Norge som er miljøsertifisert.

Praksisfengsler for studenter

Både Stavanger og Åna er praksisfengsler for fengselsbetjentutdanningen i regi av KRUS (Kriminalomsorgens høgskole- og utdanningscenter) hvor aspirantene har praksisåret sitt. I år har Stavanger fengsel 15 studenter.

Fengselsbygningen er fra 1960-tallet. Det opprinnelige bygget er utvidet med en avdeling og en etasje. En del av opprustningen skjedde etter NOKAS-ranet i 2004. Også her uttrykker fengselsledelsen bekymring for hvordan et strammere budsjett kan gi utslag i mindre bemanning.

Den nyeste fløyen har rommet en kvinneavdeling med inntil 13 plasser, som er omgjort til en mannsavdeling av kapasitetsmessige hensyn. Belegget i kvinneavdelingen har være relativt lavt over en lengre periode og det samlede behovet for kvinneplasser i kriminalomsorgen er redusert. Omgjøringen er også en oppfølging av kriminalomsorgens mål om at kvinner og menn skal sone adskilt, og at kvinner som er under straffegjennomføring skal sikres likeverdige forhold som menn.

Habilitering og rehabilitering

Det var interessant å høre om hvordan ledelsen ved fengselet så sin oppgave i å rehabiliterer innsatte. For noen innsattes del handler det heller ikke om re-habilitering, men rett og slett om å bli habiliteret til et liv i samfunnet. Mange innsatte har et langt liv med ulike nedbrytende erfaringer før de havner i fengsel. En del av det byggende arbeidet som ledelsen ønsker å få til, skjer i skjæringspunktet mellom rus, psykiatri og kriminalomsorg.

Helsetjenesten og fengselet jobber for at de innsatte får meningsfull menneskelig kontakt også når de sitter på sikkerhetscelle.

For å redusere skadevirkningene av isolasjon har de lavterskeltilbudet MASH («mangfoldig aktivitet som hjelper») i den restriktive avdelingen, og har et individuelt fokus på den innsatte (særlig opp mot trening, intern samhandling og skole, arbeidsdrift). Fengselet er i 2022 blitt tildelt midler for å opprette et aktiviseringsteam som skal arbeide med særlig sårbare innsatte.

Forebyggende tiltak

Fengselet opplever en økning i vold og trusler, psykisk sykdom og suicidal atferd. Det er et høyt fokus på suicidalitets-forebyggende tiltak i tett samarbeid med frivillige organisasjoner som Røde kors, Crux, AA og NA. De frivillige organisasjonene, Frelsesarmeens kapellan og fengselspresten har sammen med Stavanger fengsel en felles målsetning om å redusere skadevirkninger av isolasjon, bygge positivt og konstruktivt nettverk og ikke minst se den enkelte innsatte.

Auklend overgangsbolig er også en avdeling under Stavanger fengsel med plass til 16 innsatte. Her soner innsatte med et særlig behov for bo- eller sosial trening, planlegging av løslatelse, nettverksarbeid mv., som ikke kan tilbys gjennom straffegjennomføring i fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå. På Auklend overgangsbolig er det også utslusing av soning med forvaringsdommer.

Prestetjenesten

Samarbeidet mellom Den norske kirke og Stavanger fengsel er regulert gjennom en gjensidig samhandlingsavtale. Stavanger fengsel setter stor pris på samhandlingen, det proaktive arbeidet som blir gjort av fengselspresten, og den gode 1-1 oppfølgingen.

– Stavanger fengsel tar godt vare på fengselspresten sin, forteller Ingjerd Ropeid Andreassen.

Hun bruker det meste av sine 60% i fengselet på samtaler og sjelesorg.

– Å være fengselsprest handler om å se det menneskelige bak handlingene, og samtidig jobbe for at de tar ansvar for det de har gjort. Man må ha opptil flere motstridende tanker i hodet på en gang, der alle kan være like sanne, sier Ropeid Andreassen.

Fengselspresten er en viktig samarbeidspartner for å kunne sikre at alle innsatte som ikke benytter seg av muligheten til fellesskap får meningsfull kontakt med andre. Presten vil også være en viktig tverrfaglig bidragsyter når aktiviseringsteamet kommer høsten -22.